

บทที่ 4

ลวดลายผ้าทอไทแดง

4.1 ลวดลายผ้าทอไทแดง

ลวดลายบนผืนผ้าทอในบางครั้งนั้นยากที่จะมองออกว่าเป็นลวดลายอะไรเนื่องจากลวดลายของผ้าทอนั้นไม่ได้ชัดเจนเหมือนภาพวาด หรืองานปูนปั้นที่จะต้องทำออกมาแบบเสมือนจริง เนื่องจากข้อจำกัดของเทคนิคการทอผ้าที่สร้างลวดลาย ซึ่งในการสร้างสรรค์ลวดลายในบางครั้งเกิดจากการทอลายขึ้นมาก่อนแล้วค่อยตั้งชื่อลายทีหลัง หรือเกิดจากความตั้งใจที่จะทอให้เป็นรูปนั้นๆ

อีกทั้งลวดลายสัตว์ในจินตนาการนั้นยังหารูปแบบที่ตายตัวหรือชัดเจนได้ยาก เนื่องจากลวดลายเหล่านี้เป็นจินตนาการที่ช่างทอแต่ละคนจะนึกคิด โดยถ่ายทอดออกมาจากพื้นฐานของข้อมูลที่ได้รับการบอกเล่า ซึ่งแต่ละคนย่อมจะมีจินตนาการแตกต่างกัน อีกทั้งช่างทอผ้ายังต้องการลายผ้าที่มีความแปลก และแตกต่างไม่ให้เหมือนใคร หากพยายามจะถามหาเหตุผล หรือลักษณะลวดลายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก จึงต้องทำความเข้าใจกับลวดลายผ้าที่เป็นลวดลายสัตว์ในจินตนาการ ในเรื่องความแตกต่างทางความคิดของคนในแต่ละยุคแต่ละสมัยเสียก่อน ซึ่งคนในสมัยปัจจุบันจะมีความคิดเป็นแบบวิทยาศาสตร์ เชื่อเรื่องเหตุ และผล โดยจะมองโลกตามความเป็นจริง เช่นสัตว์ที่บินได้ต้องมีปีก หรือแม่มี 4 ขา ลูกก็ต้องมี 4 ขา หรือปู่ต้องมี 2 คิมกับอีก 8 ขา เป็นต้น อีกทั้งยังต้องการข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากคนในอดีตที่ต้องการสิ่งที่เป็นเหมือนความจริง หรือเพื่อฝัน เช่นความคิดในการจินตนาการถึงสวรรค์ และ โลกหน้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของมนุษย์ที่กลัวความตายแล้วดับสูญจึงต้องการคำอธิบายถึง โลกหน้า

หากถามชาวบ้านว่าเงือกมีลักษณะอย่างไร ชาวบ้านแต่ละคนก็จะตอบต่างกัน และไม่สามารถตอบให้เห็นเป็นรูปธรรมได้เนื่องจากว่าชาวบ้านเกิดมาก็ไม่เคยเห็น ได้ยินแต่จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ แต่พอจะได้คำตอบว่าดั้งเดิมนั้นเงือกเป็นผีอยู่ในน้ำ แต่บางคนก็จะตอบว่า “เงือกก็คือนาก” (เงือกก็เหมือนกับนาก) ซึ่งถ้าถามชาวบ้านว่านากมีลักษณะเป็นอย่างไร จะสามารถตอบได้ง่ายกว่าเนื่องจากเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนจากรูปปั้นในวัด หรือภาพจิตรกรรมในวัด (สัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านหนองบัวทอง, 2549)

ตัวหงก็เช่นกันสามารถเปลี่ยนรูปร่างเป็นอะไรก็ได้ เช่นเป็น ช้าง หง นก หง เสือ หง ในบางครั้งก็จะพบลายช้าง หงมี 2 ขา บ้าง หรือ 4 ขา บ้าง จึงไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่แน่นอน

กระบวนการเรียนรู้เรื่องลวดลายผ้าในอดีตเกิดจากสอนจากรุ่นสู่รุ่น ระหว่างแม่กับลูกสาว หรือย่ากับหลานสาว ส่วนในปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้เรื่องลายผ้าเกิดจากการดูตัวอย่างลวดลายจากผ้าที่ทอเสร็จแล้ว ซึ่งการเรียนรู้แบบดูตัวอย่างจากผืนผ้าทำให้ขาดการเรียนรู้เรื่องชื่อลาย หรือความเชื่อที่แฝงในลายผ้า จึงส่งผลให้องค์ความรู้เกี่ยวกับ ชื่อลาย และความเชื่อนั้นสูญหายไป

ในปัจจุบันเวลาพ่อค้าคนกลางมาสั่งให้ทอ พ่อค้ามักจะนำผ้าตัวอย่างมาให้ดูเพื่อเป็นหลักฐานในการตกลงการจ้างทอว่าจะต้องแบบนี้ ซึ่งอาจจะเหมือนกับผ้าตัวอย่าง หรืออาจจะให้ปรับเปลี่ยนบ้าง ซึ่งตัวอย่างผ้าเหล่านั้นในบางครั้งเป็นฝีมือทอจากช่างทอกลุ่มอื่น เช่น ไทลื้อ

การเรียกชื่อลวดลายผ้าของคนลาวนั้นมักจะนำหน้าด้วยคำว่า “ดอก” ซึ่งไม่ได้หมายถึงดอกไม้แต่หมายถึงลายผ้า ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจไม่ให้สับสนว่าบางลายเป็นชื่อดอกไม้ แต่บางลายก็ไม่ใช่ และการเรียกสัตว์ในบางครั้งก็จะนำหน้าว่า “โต” ซึ่งหมายถึงคำว่า ตัว ในภาษาไทย

การเขียนชื่อของลวดลายผ้าทอผู้ศึกษาจะเขียนตามตัวอักษรที่แปลมาจากภาษาลาว เพื่อความใกล้เคียงกับต้นฉบับ โดยลวดลายของผ้าทอไทเดงนั้นสามารถแบ่งตามความหมายที่มาของลายเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. ลายจากสิ่งรอบตัว
 - ลายต้นไม้ หรือดอกไม้
 - ลายสัตว์
 - ลายอื่นๆ
2. ลายสิ่งเหนือธรรมชาติ

4.1.1 ลายจากสิ่งรอบตัว

- ลายต้นไม้ หรือดอกไม้

ดอกกุศ หมายถึงยอดของไม้เลื้อยที่มีลักษณะขม้วน ลักษณะลายจะเป็นเส้นขม้วนเหมือนยอดผักกูด

ภาพ 4.1 ดอกกุศ ต่อกันไปในแนวทแยง

เคื่อคอกกูด (เครื่องคอกกูด) หมายถึงเครื่องถ้าวของต้น ไม้ ลักษณะลายจะเป็นเส้นซิกแซก
แล้วมีลายกูด โพล์ขึ้นมาเป็นช่วงๆ

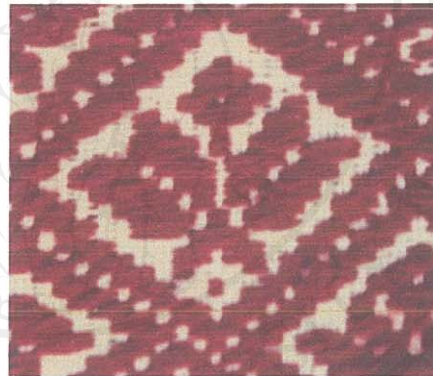
ภาพ 4.2 ลายเคื่อคอกกูด

คอกหมากจับ หมายถึงกระจับ ลักษณะลายเป็นเขาคลัยกระจับ

คอกไม้ หมายถึงคอกไม้ทั่วไป ลักษณะของลาย จะมีส่วนของก้าน และมีใบ 4 ถึง 8 ใบ

ภาพ 4.3 ลายโคมคอกไม้เรียงต่อกันในแนวเฉียง

ภาพ 4.4 ลายโคมคอกไม้ เทคนิคจิด

คอกอ่อม หมายถึงคอกของต้นอ่อม ลักษณะจะเป็นจุดกลมแล้วมีแฉกรอบๆ

คอกผักแว่น หมายถึงผักแว่น ซึ่งเป็นผักที่ขึ้นแทรกอยู่ในท้องนา ลักษณะเป็นดาวแปด

แฉก

- ลายสัตว์

นก ลายนกจะมี 2 ขา มีหางยาว ลักษณะลายคล้ายลายหงแต่จะแตกต่างกันตรงที่ลายนกจะมีปากที่สั้นกว่าหง

ภาพ 4.5 ลายนกเทคนิคจก

กะปูด หมายถึงปู ลักษณะลายเป็นวงกลมแล้วมีขอบรอบๆ 4-8 ขอบ ซึ่งลักษณะลายเป็นสัญลักษณ์ ดูไม่เสมือนจริง

ม้า ลักษณะเป็นรูปม้ามุมมองด้านข้าง นิยมทอลายเรียงต่อกันในแนวนอนทั้งแถว

ภาพ 4.6 ลายม้าเรียงต่อกัน เทคนิคขิด

-ลายอื่นๆ

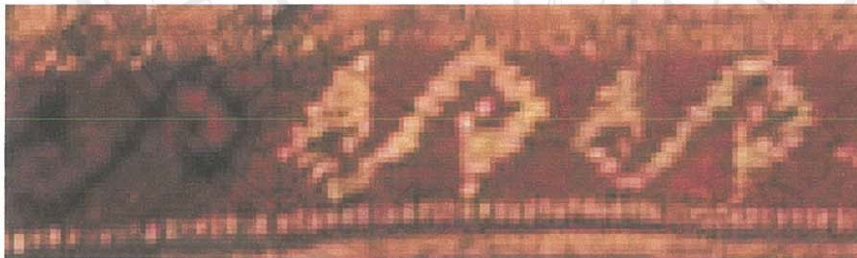
ดอกกาบ หมายถึงหน้าจั่วของบ้าน ลักษณะเป็นกาบสามเหลี่ยม ใช้เป็นลายประกอบบนผ้า โดยจะเรียงกันทั้งแนวตรงๆ และแนวเฉียงต่อกันซ้ำๆ เป็นจำนวนมาก

ภาพ 4.7 ลายดอกกาบเรียงแนวทแยงรอบๆ โคม

ภาพ 4.8 ลายดอกกาบมีลักษณะ 3 เหลี่ยม

ดอกขอ หมายถึงตะขอ ลักษณะเป็นลายม้วนคล้ายขอ ใช้เป็นลายประกอบบนผ้า โดยลายขอนี้จะนิยมใช้มากในการเติมเต็มลายบนผืนผ้าอย่าง

ภาพ 4.9 ลายขอ เทคนิคจก เรียงต่อกันในแนวนอน ใช้เป็นกรอบของลาย โ

ภาพ 4.9 ลายขอ เทคนิคจก เรียงต่อกันในแนวนอน

ดอกตะวัน หมายถึงพระอาทิตย์ ส่วนมาจะพบ คู่กับลายดอกเดือน นิยมทอตกแต่งบนผ้า

ใจมุ้ง

ดอกไม้ หมายถึงพระจันทร์ ส่วนมาจะพบ คู่กับลายดอกตะวัน นิยมทอตกแต่งบนผ้าใจ
มุ้ง

ดอกดาว หมายถึงดวงดาว ลักษณะลายจะมีแฉกสามเหลี่ยมรอบตัวแปดแฉก

กะแฉ หมายถึงลูกกุญแจ ลักษณะของลายจะเป็นลายเส้นหักมุมลือกันอย่างสลับซับซ้อน
คล้ายหัวลูกกุญแจเงินในสมัยก่อน ลวดลายนี้ได้รับอิทธิพลมาจากลายผ้าของประเทศจีน

ภาพ 4.10 ลายกะแฉ (คนล้านนาเรียก ลาย ประแจเงิน)

ลายคน หมายถึงผีบรรพบุรุษ หรือหมอผีซึ่งความเชื่อของไทยเดิมนั้นมีความเชื่อว่า บรรพบุรุษในตระกูลของคนนั้นเมื่อตายไปวิญญาณส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในบ้านคอยปกป้องรักษาลูกหลาน ลายคนมักนิยมพบบนชิ้นนวมเกาะ และมักพบคู่กับลายเถือหง ลายช้างหง

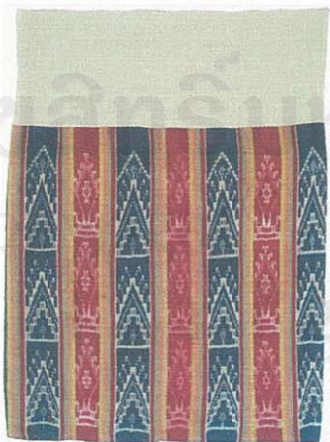

ภาพ 4.11 ชิ้นนวมเกาะลายคน

ภาพ 4.12 ลายคนเทคนิคมัดหมี่เส้นพุ่ง

เตียงเฮ่ว หมายถึงกระท่อมขนาดเล็กในสุสานที่สร้างจำลองไว้บนหลุมฝังศพเพื่อเป็นที่อยู่ของวิญญาณคนตาย ลวดลายเตียงเฮ่วนี้จะพบเฉพาะในชิ้นผืน (ชิ้นของหมอผี) เป็นลายมัดหมี่เส้นพุ่ง โดยคนธรรมดาจะไม่นิยมทอลายเตียงเฮ่ว ในปัจจุบันไม่มีการทอลายนี้แล้ว ลักษณะของลวดลายจะเป็นเส้นรูปสามเหลี่ยมแบบหลังคากระท่อม เป็นสัญลักษณ์ของที่อยู่ของวิญญาณ

ภาพ 4.13 ชิ้นผืนลายเตียงเฮ่ว ต่อหัวสี่ขาว

ภาพ 4.14 ลายเตียงเฮ่ว

4.1.2 ลายสิ่งเหนือธรรมชาติ

เงือก หรือ **นาค** ในความเชื่อดั้งเดิมของคนกลุ่มไท ที่นับถือผี มีความเชื่อว่าเงือกเป็นผีแดนที่อยู่ในน้ำ มีลักษณะคล้ายงูใหญ่ ซึ่งชาวบ้านมักจะขู่เด็กที่จะไปเล่นน้ำในแม่น้ำลำคลองว่า ระวังโดนผีเงือกจับตัวไป และมีการบอกเล่าว่าเวลาเกิดน้ำวน หรือน้ำขุ่น นั้นเป็นอำนาจของผีเงือก คนแก่ที่อายุประมาณ 60 ปีขึ้นไปนั้นจะเรียกว่าเงือก ส่วนคนอายุต่ำกว่า 60 ปีมักจะเรียกว่านาค ซึ่งชาวบ้านจะมีความเข้าใจว่า เงือก หรือนาค มีลักษณะคล้ายงูใหญ่มีหงอนซึ่งสามารถพบเห็นได้ตามวัดของชาวพุทธทั่วไป และตำนานของนาก็มักจะเกี่ยวพันกับน้ำเช่นกัน ลักษณะของลายจะเป็นลายเส้นยาวทแยงหักมุมไปมาและส่วนปลายมีลักษณะสามเหลี่ยมเป็นส่วนหัว

นาคเชิง หมายถึงนาคที่กำลังผสมพันธุ์กัน มีความเชื่อเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะลายจะเป็นรูปนาคตัวหันหน้าออกจากกันแต่หางจะเชื่อมกัน

ภาพ 4.15 ลายนาคเชิงเทคนิคจก

ภาพ 4.16 ลายนาคเชิงเทคนิคจิต

นาคพันหาง หมายถึงนาคที่หางพันกันเป็นเกลียว ลักษณะลายจะเป็นรูปนาคสองตัวหันหน้าเข้าหากันแล้วมีหางต่อกันด้านบน

นากต่อนตัว ลักษณะลายจะเป็นรูปนากสองตัวหันหน้าออกจากกันแบบกลับหัวแล้วมี
หางต่อกันลักษณะลายคล้ายขอตัว S (เอส)

ภาพ 4.17 ลายนากต่อนตัว ส่วนหัวนากนิยมทำเป็นหงอนหลากสี (สมบัติ: แพทริเซีย ชีสแมน)

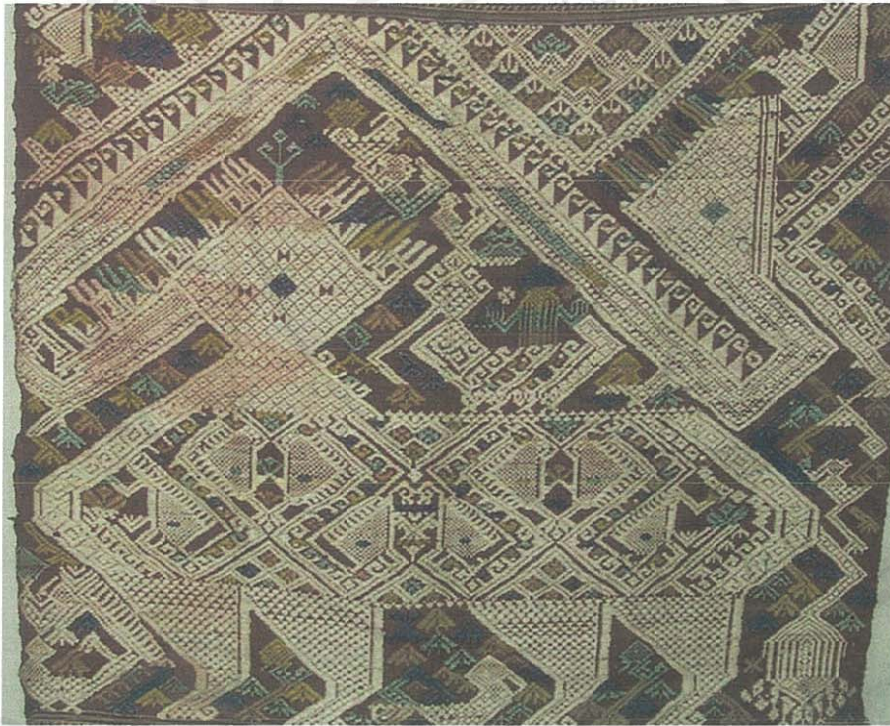
นากมานไข่ หมายถึงนากกำลังตั้งท้องเป็นไข่ ลักษณะลายจะเป็นรูปนาก มีลายโคมอยู่ใน
ท้องเรียงกันไปหลายดอก

ลวง มีลักษณะคล้ายมังกรอาศัยอยู่บนฟ้า เป็นความเชื่อที่ถ่ายทอดมาจากจีน ซึ่งคนจีนจะ
เรียกมังกรว่า หลง หรือ เล้ง ส่วนคนเวียดนามเรียกว่า หลง ตัวอย่างงานปูนปั้นประดับวัดของล้านนา
ก็สามารถพบเห็นตัวลวงได้ ซึ่งตัวลวงมีลักษณะแตกต่างกับนากตรงที่ตัวลวงมีขา ในบางครั้งมีปีก
ด้วย และยังพบเห็นตัวลวงได้อีกชื่อคือ *มกร* (มะ-กะ-ระ) ที่ราวบันไดปูนปั้นของวัดจะมีตัว *มกร* คาย
นาก ลักษณะเป็นตัวนากออกมาจากปากตัวมกร ลักษณะของลายลวงบนผืนผ้าจะเป็นเพียงเส้นซิก
แซกแบบไม่เป็นระเบียบซึ่งจะต่างกับลายนากที่ลายลวงจะไม่มีหัว

เอื้อ ในความหมายของไทยแดงหมายถึงปลาไหล ลายเอื้อมีลักษณะเป็นเส้นซิกแซกแบบ
บาง ซึ่งในสมัยหลังลายเอื้อเป็นสัญลักษณ์แทนตัวนากเช่นกัน

ซ้างหง-คชสีห์ เป็นสัตว์ในจินตนาการซึ่งเป็นลายที่พบมากในผ้าไทแดง ลักษณะลายจะเป็นสัตว์ 4 ขา ในบางครั้งก็มี 2 ขา ลักษณะคล้ายซ้างมิงวงยาว ในบางครั้งปลายของงวงจะเป็นหัวเงือก หรือหัวนาก บางครั้งในท้องของซ้างหงจะมีลายอย่างอื่นอยู่ด้วยถ้าเป็นลายสัตว์จะเรียกว่า ซ้างหงมาน (ชื่อสัตว์ที่อยู่ในท้อง) ซึ่งคำว่ามานมีความหมายว่าตั้งครรภ์ ถ้าไม่ใช่ลายสัตว์จะเรียกว่า ซ้างหงท้อง (ชื่อลายที่อยู่ในท้อง) และถ้ามีอะไรชื่ออยู่บนหลังจะเรียกว่า ซ้างหงเจ็ย (ชื่อลายที่อยู่บนหลัง)

ซ้างหงมานนาก หมายถึงซ้างหงตั้งท้องนาก ลักษณะเป็นลายนากอยู่ในท้องของซ้างหง ซึ่งอาจจะมีนากมากกว่า 1 ตัวในท้อง

ภาพ 4.18 ซ้างหงมานนาก มีนาก 8 ตัวในท้อง ปลายของงวงเป็นหัวนาก

มีลูกขึ้นหลังและคนขึ้นหลังลูกอีกที

ช้างหงमानไข่ หมายถึงช้างหงที่ตั้งท้องเป็นไข่ ลักษณะเป็นลาย โคมหลายดอกอยู่ในท้องของช้างหง

ภาพ 4.19 ลายช้างหงมานไข่ เทคนิคจก บนดินชั้นใหญ่ (ภาพ: แพทริเซีย ซีสแมน)

ช้างหงท้องกูด หมายถึงช้างหงที่มีลายกูดในท้อง ลักษณะลายเป็นลายกูดเรียงกันไปแบบทแยงอยู่ในท้องของช้างหง

ช้างหงเจี้ยคน หมายถึงช้างหงที่มีคนขี้อยู่บนหลังซึ่ง ลักษณะลายจะมีลายคนขี้อยู่บนหลังช้างหง ส่วนมากจะพบลายคนเพียง 1 ลาย ซึ่งลายคนเป็นสัญลักษณ์แทนหมอผี หรือผีบรรพบุรุษ

ช้างหงเจี้ยลูก หมายถึงช้างหงที่มีลูกตัวเล็กอยู่บนหลัง ลักษณะลายจะมีลายช้างหงตัวเล็กอยู่บนหลัง ซึ่งอาจมีมากกว่า 1 ตัว

หง หรือนกหง เป็นสัตว์ในจินตนาการมีความเชื่อว่าเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ตัวหงนั้นสามารถเปลี่ยนรูปร่างเป็นสิ่งต่างๆ ได้เช่น นกหง ช้างหง เอิอหง และมีความเชื่อว่ารู้งกนั้นเป็นท้องของหง หลังจากบริบทศิลปะของศาสนาพุทธบางครั้งที่เรียกว่า นกหัสดีลิงค์ ซึ่งในความเชื่อของชาวล้านนา นกหัสดีลิงค์นั้นจะเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ที่เป็นพาหนะนำพาวิญญาณของคนตายไปยังโลกอื่น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับความเชื่อของไทยแดงที่หงก็เป็นพาหนะติดต่อกับโลกวิญญาณเช่นกัน ลายนกหงจะแตกต่างจากลาย นกตรงที่มีวงยาวคล้ายวงช้าง

เฮ็อง หมายถึงเรือที่เป็นพาหนะที่จะนำหมอผีไปสู่โลกวิญญูณ ลักษณะลายจะเป็นรูปเรือมีหลังคาสามเหลี่ยมและมักจะมีรูปคน (หมอผี) ขึ้นอยู่บนเรือ ลายเฮ็องนิยมพบบน **มู่** (หมวก) และผ้าสะไบของหมอมด ในภายหลังลายเฮ็อง ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นลายพระเจ้าในปราสาท

ภาพ 4.20 ลายเฮ็อง มีลายคนขึ้นอยู่บนเรือ เทคนิคจกบนผ้าสะไบของหมอมด
(สมบัติ: แพทริเซีย ชีสแมน)

ภาพ 4.21 ลายเฮ็อง มีลายคนนั่งอยู่บนเรือ เทคนิคจกบนมู่ของหมอมด
(สมบัติ: แพทริเซีย ชีสแมน)

โตมอม เป็นสัตว์ผสมระหว่างควาง กับ ม้า ซึ่งชาวไทยใหญ่ก็มีสัตว์ลักษณะนี้ โดยจะเรียกว่า โด นิยมทำเป็นหุ่นเชิดในงานประเพณีต่างๆ ลักษณะลายจะเป็นสัตว์ 4 ขาในส่วนของหัวจะมีเขี้ยวออกมาหลายเขา

ภาพ 4.22 ลายโตมอม เทคนิคขิด

ซังบอก หมายถึงต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมต่อระหว่างดินกับฟ้า ซึ่งชาวไทยแดงจะมีการนำต้นไม้มาประดับตกแต่งเพื่อประกอบพิธีกรรม ต่อมาอิทธิพลของศาสนาพุทธได้ปรับเปลี่ยนเป็นชื่อ ต้นกล้วยฤกษ์ ซึ่งในอดีตลายซังบอกนี้จะเป็นลายมัดหมี่ในชั้นของหมอผี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

4.2 การเปลี่ยนแปลงของลวดลายผ้าทอไทแดงบ้านหนองบัวทอง

จากการศึกษาลักษณะลวดลายผ้าทอเก่าของไทแดง เปรียบเทียบกับ ไทแดงบ้านหนองบัวทองในปัจจุบันลวดลายมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ลักษณะลวดลาย

ปริมาณลวดลายในผืนผ้าลดลง มีที่ว่างมากขึ้น เนื่องจากความนิยมของตลาดสำหรับผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ต้องการให้มีลวดลายมากเกินไป อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุนในการผลิต

จำนวนลวดลายในผืนผ้าลดลง เช่นแต่เดิมผ้า 1 ผืนจะมีลวดลายที่หลากหลายมากกว่า 10 ลาย แต่ปัจจุบันใช้ลายเดิมซ้ำๆ กัน ทำให้จำนวนลายลดลง

นิยมทอลายดอก และลายหง มากขึ้น

ไม่นิยมทอลายช้างหงเหมือนในอดีต

มีการทอลวดลายตามแบบไทลื้อด้วยเทคนิคเหยียบเกาะเป็นลายน้ำไหล ซึ่งแต่เดิมไทแดงไม่มีการทอผ้าด้วยเทคนิคนี้

กลุ่มชาวบ้าน เปลี่ยนมานิยมเทคนิคการ สร้างลวดลายด้วยเทคนิคมัดหมี่ ซึ่งแต่เดิมชาวไทแดงนิยมเทคนิค จก และจิด ลักษณะลวดลายที่นิยมใช้เป็นลายดอกแบบง่ายๆ วางเป็นจุดๆ เรียงซ้ำๆ กัน ไปแบบไม่เชื่อมโยง ทำให้มีพื้นที่ว่างบนผืนผ้ามากกว่าลวดลาย การวางลายบนผืนผ้า นั้นจะนิยมให้ต่อเนื่องกันในแนวตั้ง และแนวนอน

กลุ่มแพงไหม เปลี่ยนการจัดวางลวดลายในผืนผ้ามีความสมดุล เป็นระเบียบ และมีตรรกะมากขึ้น ลวดลายผ้ามีความแน่นละเอียด นิยมใช้ลายเรขาคณิตมากกว่าลายสัตว์ และใช้จำนวนลายน้อยลง

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของลวดลายผ้านั้นย่อม มีทั้งข้อดี และข้อเสีย ดังนี้

ข้อดีของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลวดลายนั้นคือ

- มีการพัฒนารูปแบบลวดลายใหม่ๆ
- ปรับรูปแบบรองรับกับความต้องการตลาดทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น

ข้อเสียของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลวดลายนั้นคือ

- ลายเก่าถูกลืมเลือน และหายไปในที่สุด
- มีการนำลายไปใช้ไม่ถูกต้องกับหลักความเชื่อ

4.2.2 ชื่อของลวดลาย

ชื่อของลวดลายผ้ามีการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เปลี่ยนตามภาษาบาลี และจากการตั้งชื่อใหม่เพื่อประโยชน์ทางการค้า

ตาราง 4.1 ชื่อของลวดลายผ้าที่เปลี่ยนแปลง เปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน

ชื่อลวดลายผ้า		สาเหตุการเปลี่ยน
อดีต	ปัจจุบัน	
เงือก	นาก	พุทธศาสนา
ช้างหง	สีโห คชสี ช้าง	พุทธศาสนา
เสือหง	พระเจ้าในปราสาท เรือหงส์	การค้า
ช้างบอก	กัลปพฤกษ์	พุทธศาสนา
หง	นกหงส์ นกหัสดีลิงค์	พุทธศาสนา

4.2.3 ความเชื่อที่สัมพันธ์กับลวดลาย

ความเชื่อที่สัมพันธ์กับลวดลายมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากอิทธิพลอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมดั้งเดิมของไทยแดงมาเป็นสัญลักษณ์ในศาสนาพุทธ และจากประโยชน์ทางการค้า

ตาราง 4.2 ความเชื่อที่สัมพันธ์กับลวดลาย ที่เปลี่ยนแปลง เปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน

ชื่อลาย	ความเชื่อที่สัมพันธ์กับลวดลาย		สาเหตุการเปลี่ยนแปลง
	อดีต	ปัจจุบัน	
เงือก	ผิวน้ำ อยู่ในแม่น้ำ เป็นผีแถนตามความเชื่อของไทยแดง	นาค สัตว์ในตำนานพุทธศาสนา	พุทธศาสนา
ช้างหง	สัตว์ในจินตนาการของไทยแดง อยู่บนเมืองฟ้า	คชสีห์ สัตว์ในป่าหิมพานต์ ตามตำนานพุทธศาสนา	พุทธศาสนา
เงือก	พาหนะของหมอผีในการเดินทางติดต่อกับโลกวิญญูณ	พระเจ้าในปราสาท พระพุทธเจ้าอยู่ในปราสาท เรือหงส์ เรือรูปตัวหงส์ (Swan)	การค้า
ซังบอก	ต้นไม้ที่เชื่อมต่อกันระหว่างดินกับฟ้า	ต้นกัลปพฤกษ์ ในศาสนาพุทธ	พุทธศาสนา
หง	สัตว์ในจินตนาการของไทยแดง	นกหงส์ นกหัสดีลิงค์ สัตว์ในป่าหิมพานต์ ตามตำนานพุทธศาสนา	พุทธศาสนา
เงือกเซิง	เงือกผสมพันกันเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์	นาคเซิง นาค 2 หัว	พุทธศาสนา
เอื้อ	ปลาไหล	นาค	การค้า
คน	วิญญูณบรรพบุรุษ	คน	การค้า